Міністерство освіти і науки України

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

_____ Анатолій ГЛУШКОВЕЦЬКИЙ

«27» серпня 2026 року

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

підготовки здобувачів вищої освіти	**першого (бакалаврського) рівня**
за освітньо-професійною програмою	**Політологія**
спеціальності	**С2 Політологія**
галузі знань	**С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини**
мова навчання	**українська**

денної та заочної форм навчання
історичний факультет

2026 рік

Розробники програми:
Ольга ВІННІЧУК, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та філософії.
Тетяна ГРУБІ, кандидат соціологічних наук, завідувач кафедри політології та філософії, факультетський керівник практик;

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри політології та філософії
Протокол № 10 від 26 серпня 2026 р.
Завідувач кафедри політології та філософії _____ Тетяна ГРУБІ

Обговорено та схвалено радою науково-методичної роботи і забезпечення якості вищої освіти історичного факультету
Протокол № 6 від 27 серпня 2026 р.

Голова ради з науково-методичної
роботи і забезпечення якості вищої
освіти історичного факультету _____ Анатолій ФІЛІНЮК

Погоджено
Гарант освітньої програми _____ Ольга ВІННІЧУК

ВСТУП

Наскрізна програма практики – основний навчально-методичний документ, що регламентує мету, зміст, послідовність і терміни проведення практик, підведення їх підсумків і містить конкретні рекомендації щодо видів, форм і методів якості підготовки здобувачів вищої освіти галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини С2 Політологія денної та заочної форм навчання.

Наскрізна програма укладена відповідно до таких документів:

1. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція) (затверджене вченою радою університету 31. 08. 2021 р., за № 111-ОД).

Освітньо-професійна програма та навчальний план підготовки бакалавра галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини денної та заочної форм навчання.

2. Положення про проведення практики студентів у вищих навчальних закладах України (наказ Міністерства освіти України № 93 від 08.04.1993 р.). (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міносвіти № 351 (0351281- 94) від 20.12. 1994 р.)

3. Інструкція № 111 з охорони праці та безпеки життєдіяльності для здобувачі вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, які направляються для проходження практики (13.01.2021 р. № 6-ОД).

Практика є невід'ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців, основним завданням якої є практична підготовка випускника за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» до виконання фахових обов'язків. Практикам відводиться значна роль у підготовці висококваліфікованого, соціально зрілого, творчого фахівця політичної галузі. Відповідно до зростаючих потреб суспільства фахівець-політолог повинен досконало володіти предметом, мати високий рівень професійної практичної підготовки, ерудиції, ефективно застосовувати набути знання та навички в роботі та постійно працювати над підвищенням своєї майстерності й загальної культури.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Практична підготовка здобувачів галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини С2 Політологія денної та заочної форм навчання має на меті збагачення досвідом і навичками практичної політичної діяльності; поглиблення і закріплення теоретичних знань; забезпечення здатності випускника здійснювати професійну діяльність.

Завдання практичної підготовки – формування інтегральної, загальних та спеціальних (фахових, предметних) ***компетентностей***, а саме:

Інтегральна компетентність

Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосовуванням теорій та методів політичної науки.

Загальні компетентності	**Спеціальні (фахові) компетентності**
ЗК 01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 02. Здатність спілкуватися іноземною мовою. ЗК 03. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК 04. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності). ЗК 05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. ЗК 06. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 07. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії, культури та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій; використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК 08. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів	СК 01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки. СК 02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв’язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки. СК 03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах. СК 04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності. СК 05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування. СК 06. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні. СК 07. Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності. СК 08. Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію

недоброчесності.	політичного аналізу. СК 09. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефахівців. СК 10. Здатність аналізувати PR-стратегії та кампанії, застосувати на практиці технології PR у сфері політики. СК 11. Здатність до соціально-політичної взаємодії, співробітництва, прийняття політичних рішень у конфліктних ситуаціях. СК 12. Здатність до розробки та реалізації проєктів у професійній діяльності із застосуванням сучасного інструментарію.

СТРУКТУРА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Види практик

№ з/п	Шифр за навч. планом	Курс	Сем.	Назва практики	Кількість кредитів / годин	Тривалість	Форми контролю
1.	ООК 34.01	2	4	Навчальна політологічна практика	3/90	2 тижні	залік
2.	ООК 34.02	3	6	Виробнича інформаційно-аналітична практика	6/180	4 тижні	диф. залік
3.	ООК 34.03	4	7	Виробнича політологічна практика	6/180	4 тижні	диф. залік
4.	ООК 34.04	4	8	Виробнича переддипломна практика	3/90	2 тижні	диф. залік
Разом					18/540	12 тижнів	

Бази практичної підготовки

Визначення баз для проходження здобувачами вищої освіти виробничих практик здійснюється відповідно до «Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція)», затвердженого вченою радою університету 31. 08. 2021 р., за № 111-ОД, де чітко визначаються основні вимоги до баз практики. Перелік баз практики визначають і формують випускові кафедри на основі аналізу можливостей установ та організацій, щодо їхньої спроможності до виконання програми практики. Визначення баз практики здійснюється на основі прямих договорів. Здобувачі можуть самостійно, за погодженням із відповідною кафедрою,

обирати місце проходження виробничої практики і пропонувати її для укладання відповідного договору.

Відповідно, базами для проходження здобувачами вищої освіти ***навчальної та виробничої політологічних практик*** є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, політичні партії, громадські та громадсько-політичні організації, конкретний перелік яких визначається на основі укладених із ЗВО договорів.

Базами для проходження здобувачами вищої освіти ***виробничої інформаційно-аналітичної практики*** можуть бути підрозділи університету, що спроможні забезпечити виконання робочої програми практики: центр соціально-політичних досліджень, комп'ютерні лабораторії історичного факультету; місцеві та регіональні ЗМІ, а також українські та закордонні аналітичні та консалтингові установи, конкретний перелік яких визначається на основі укладених з ЗВО договорів; аналітичні та PR-підрозділи місцевих державних інститутів влади та органів місцевого самоврядування.

Базами для проходження здобувачами вищої освіти ***виробничої переддипломної практики*** можуть бути підрозділи університету, що спроможні забезпечити виконання робочої програми практики: кафедра політології та філософії.

З базами практики укладаються відповідні **договори** на її проведення.

Види, форми і методи контролю

Керівники практик використовують такі види контролю:

1. Спостереження за здобувачем упродовж практики, відвідування місця проходження практики, аналіз проведених заходів;
2. Контроль за виконанням здобувачем «Календарного графіку проходження практики»;
3. Бесіди з учасниками, аналіз відгуків про роботу здобувача; участь у нарадах, засіданнях, зібраннях баз практик (їх підрозділів);
4. Перевірка робочих записів і звітної документації, оцінювання всіх визначених програмою видів діяльності здобувача;
5. Підведення підсумків роботи практиканта під час захисту звіту в комісії.

Основною формою контролю є самоконтроль і оцінка практикантом рівня своєї готовності до професійної діяльності, що здійснюється через ведення *Щоденника* практики, чітке виконання *Календарного графіку*, підготовку і захист *Звіту з практики* у комісії.

По завершенню практики здобувач вищої освіти здає звітну документацію (перелік і вимоги до оформлення визначені робочою програмою практики), яка перевіряється керівниками. Звітні матеріали здобувачів зберігаються у кабінеті фахових практик до завершення навчання здобувачів вищої освіти.

Звіт практики захищається здобувачами вищої освіти-практикантами (з диференційованою оцінкою) перед комісією, призначеною завідувачем кафедри упродовж 10 днів після завершення практики (здобувачі заочної форми навчання можуть звітувати в період сесії, яка проходить після практики).

Здобувачеві вищої освіти-практиканту, що ***не виконав програму практики з поважних причин*** (підтверджених документально), може бути надано право на повторне проходження практики у вільний від навчання час (без відриву від навчальних занять в університеті або під час канікул). Терміни повторного проходження практики визначаються Комісією. Результати повторного складання заліку з практики вносяться до картки ліквідації академічної заборгованості здобувача. Здобувач вищої освіти, що ***не виконав програму практики без поважних причин*** і отримав незадовільний відгук з бази практики або незадовільну оцінку при складанні заліку, відраховується з закладу вищої освіти за невиконання навчального плану.

Підсумки кожної практики обговорюються на засіданнях випускових кафедр, а загальні підсумки практики підводяться на вченій раді факультету не менше одного разу за навчальний рік.

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК

НАВЧАЛЬНА ПОЛІТОЛОГІЧНА ПРАКТИКА

Основна мета практики здобувачів вищої освіти ІІ курсу історичного факультету (напрям С2 Політологія) полягає у набутті ними професійних умінь і навичок на основі отриманих теоретичних знань та ознайомлення з особливостями роботи органів державної влади та місцевого самоврядування різних рівнів; формуванні потреби систематично вдосконалювати свої знання та застосовувати їх у подальшій практичній діяльності.

Основними напрямами практичної діяльності здобувачів вищої освіти є:

1. Ознайомлення зі структурою та роботою місцевих органів влади:

а) місцеві ради:

– відділ обслуговування ради;
– організаційний відділ;
– департамент гуманітарної політики;
– загальний відділ;
– управління надання адміністративних послуг;
– відділ введення Державного реєстру виборців;
– інші.

б) місцеві державні адміністрації:

– загальний сектор;
– відділ юридичного та кадрового забезпечення;
– відділ надання адміністративних послуг;
– управління соціального захисту населення;

– служба у справах дітей;

– інші;

2. Ознайомлення з документами, які регламентують роботу структурних підрозділів місцевих органів влади, плануванням роботи, з повноваженнями управлінського складу управлінь та відділів.

3. Вивчення організаційно-правової основи місцевого самоврядування:

- компетенції сільських, селищних, районних, міських, обласних рад;
- повноважень сільського, селищного, міського голови та їх заступників;
- повноважень голови районної, обласної рад та їх заступників;
- повноважень виконавчих органів місцевого самоврядування.

4. Спостереження за роботою структурних підрозділів баз практики та її аналіз під час проходження практики.

Після завершення практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання її програми та індивідуальних завдань. Перелік звітної документації, вимоги до її оформлення, критерії оцінювання результатів практики визначаються Робочою програмою практики. Підсумки практики підводяться в процесі захисту письмового звіту з практики перед комісією, створеною на факультеті. Форма підсумкового контролю – ***залік***.

ВИРОБНИЧА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПРАКТИКА

Основна мета практики полягає у закріпленні теоретичних знань, які були отримані на II-III курсах навчання, формуванні професійних умінь і навичок, оволодінні сучасними методами та формами організації інформаційно-аналітичної діяльності у професійній сфері.

Загальні завдання практики:

- застосування та поглиблення теоретичних знань, отриманих у процесі навчання у ЗВО із дисциплін політологічного циклу: публічна політика, партологія, інформаційні та комунікаційні технології в політиці, теоретичні та методологічні проблеми політологічних досліджень, державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні, політичний аналіз і прогноз, електоральна політологія, політичний маркетинг і менеджмент;
- розвитку самостійності і творчих здібностей здобувачів вищої освіти;
- формування у здобувачів вищої освіти прагнення до систематичного поглиблення своїх знань для застосування їх у практичній діяльності;
- практичне виконання інформаційно-аналітичних досліджень в інституціях:

а) аналітичних та PR-підрозділах місцевих державних інститутів влади та органів місцевого самоврядування;

б) громадських організацій, що передбачають у своїх статутних документах аналітичну, публіцистичну та інформаційну діяльність;

в) українських та закордонних аналітичних та консалтингових установах;

г) редакціях ЗМІ;

д) навчально-методичних і науково-дослідних підрозділах ЗВО.

– формування у здобувачів вищої освіти навиків проводити пошук та збір інформації із публічних джерел: в пошукових системах Internet, соціальних мережах, публічних бібліотеках, медіа-просторі, вмінь її аналізувати;

– формування у здобувачів вищої освіти навиків збору емпіричної інформації шляхом застосування спеціальних наукових методів: анкетного опитування, глибинних інтерв'ю, контент-аналізу, вторинного аналізу статистичних даних тощо, аналізу інформації за допомогою спеціалізованих програм (Microsoft Exel, ОСА, SPSS, Statistica тощо).

Після завершення практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання її програми та індивідуальних завдань. Перелік звітної документації, вимоги до її оформлення, критерії оцінювання результатів практики визначаються Робочою програмою практики. Підсумки практики підводяться в процесі захисту письмового звіту з практики перед комісією, створеною на факультеті. Форма підсумкового контролю – ***диференційований залік***.

ВИРОБНИЧА ПОЛІТОЛОГІЧНА ПРАКТИКА

Основна мета практики полягає у підготовці здобувачів вищої освіти до цілісного виконання функцій, передбачених Законом для посад державних службовців шостої і сьомої категорії в органах державної влади та місцевого самоврядування з гуманітарних та соціально-політичних питань.

Загальні завдання практики:

1. застосування та поглиблення теоретичних знань, отриманих у процесі навчання у ЗВО із дисциплін: публічна політика, партологія, політичні еліти та лідерство, державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні, політичний аналіз і прогноз, електоральна політологія, політичний маркетинг і менеджмент, практична політологія, політичні інститути та процеси в Україні;

2. формування професійних навиків роботи у структурних підрозділах державної влади та місцевого самоврядування, де здобувачі проходитимуть практику, а саме:

а) інститути державної влади різного рівня;

б) місцеві, районні та обласні ради:

– відділ обслуговування ради;

– організаційний відділ;

– департамент гуманітарної політики;

– загальний відділ;

– управління надання адміністративних послуг;

– відділ введення Державного реєстру виборців;

– інші;

в) місцеві державні адміністрації:

– загальний сектор;

– відділ юридичного та кадрового забезпечення;

– відділ надання адміністративних послуг;

– управління соціального захисту населення;

– служба

– інші.

Після завершення практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання її програми та індивідуальних завдань. Перелік звітної документації, вимоги до її оформлення, критерії оцінювання результатів практики визначаються Робочою програмою практики. Підсумки практики підводяться в процесі захисту письмового звіту з практики перед комісією, створеною на факультеті. Форма підсумкового контролю – *диференційований залік*.

ВИРОБНИЧА ПЕРЕДДИПЛОМНА ПРАКТИКА

Основна мета практики полягає у підготовці здобувачів вищої освіти до якісного написання та успішного захисту дипломної роботи бакалавра.

Основними напрямами практичної діяльності здобувачів вищої освіти є:

1. Ознайомлення з особливостями організації та планування роботи з написання та захисту науково-дослідної роботи з метою розуміння специфіки дослідницької діяльності;
2. Систематизація та впорядкування зібраного емпіричного матеріалу, результатів проведеної науково-дослідної роботи;
3. Висвітлення результатів власного наукового дослідження й основних положень досліджуваної проблеми;
4. Ознайомлення з процедурою захисту дипломної роботи, правилами коректного та аргументованого викладу власної думки та обґрунтування власних висновків;
5. Коригування недоліків, виправлення помилок, удосконалення змісту дипломної роботи.
6. Оформлення дипломної роботи та списку використаних джерел відповідно до чинних вимог щодо оформлення наукових праць.
7. Завершення написання дипломної роботи, підготовка до рецензування.

Після завершення практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання її програми та індивідуальних завдань. Перелік звітної документації, вимоги до її оформлення, критерії оцінювання результатів практики визначаються Робочою програмою практики. Підсумки практики підводяться в процесі захисту письмового звіту з практики перед комісією, створеною на факультеті. Форма підсумкового контролю – *диференційований залік*.

Критерії оцінювання результатів практик.

Оцінка висловлюється членами комісії з урахуванням:

- виконання здобувачем програми практики;
- дотримання вимог до оформлення звітної документації;

– ступеня сформованості професійних умінь і навичок;

– рівня теоретичного осмислення здобувачами вищої освіти своєї практичної діяльності;

– рівня професійної спрямованості та соціальної активності майбутніх фахівців;

– рівня активності та мобільності у процесі виконання завдань практикантом, здатності до професійного саморозвитку;

– здібностей до самоаналізу, об'єктивної самооцінки всіх видів професійної діяльності, рівня компетентності;

– дисциплінованості та відповідальності, правильності та грамотності оформлення звітних матеріалів практики;

– відзива-характеристики на здобувача вищої освіти з місця проходження практики;

– уміння відстоювати власну позицію в процесі захисту практики.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабаєв В. М., Бєльська Т. В., Боровик М. В. та ін. Адміністративне управління територіальними громадами : навч. посіб. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 240 с.
2. Борщевський В. В., Чех М., Василиця О. Управління територіальними громадами в умовах інституційних трансформацій: український контекст : навч. посіб. Львів : Вид-во УКУ, 2025. 280 с.
3. Вегеш М. Основи наукових досліджень. Вид. 2-ге, допов. Ужгород : Ужгород. нац. ун-т, 2022. 74 с.
4. Верительник С. М. Діловодство та документообіг : навч. посіб. Київ : МДУ, 2024. 261 с.
5. Виборчий кодекс України 396-IX від 15.03.2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text.
6. Вонсович С. Г. Політичний аналіз і прогноз : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2023. 228 с.
7. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. 4-те вид., переробл. і допов. Київ : Арій, 2022. 368 с.
8. Державне будівництво та місцеве самоврядування : посіб. для підготовки до іспиту / С. Г. Серьогіна, О. Ю. Лялюк, І. І. Бодрова та ін. Харків : Право, 2023. 215 с.
9. Дзяна Г. О. Комунікації в публічному управлінні : навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2024. 224 с.
10. Дизайн дослідження: підходи на основі якісних, кількісних і змішаних методів / пер. І. Кобель, Т. Кобель. Львів : Вид-во УКУ, 2022. 284 с.
11. Історія та теорія місцевого самоврядування : навч. посіб. / О. М. Руденко, І. В. Козюра, Н. В. Ткаленко, В. Г. Маргасова. Київ : Кондор, 2024. 226 с.
12. Карпусь Л. В., Чорна Т. І. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання (оновлені та доповнені) :

метод. рекомендації щодо оформлення бібліографічного опису згідно ДСТУ 8302:2015. Вінниця : ВТЕІ ДТЕУ, 2024. 17 с.

13. Кахович О. О., Корнієвський С. В., Саксонов В. Б. та ін. Місцеве самоврядування : навч. посіб. Дніпро : УДУНТ, 2025. 220 с.

14. Ковпак В. А. Діловодство та документознавство : навч. посіб. для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра. Запоріжжя : ЗНУ, 2022. 228 с.

15. Кодекс академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021. URL: https://drive.google.com/file/d/1LIOReajanExMEnG2DvgdaFNACYWU00UL/view (дата звернення: 30.10.2026).

16. Козьміних А. В. (уклад.). Методологія політичних досліджень та прикладний політичний аналіз : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2024. 80 с.

17. Комаха Л. Г., Колтун В. С., Дехтяренко Ю. Ф. та ін. Управління містом : підручник / за ред. Л. Г. Комахи. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2023. 320 с.

18. Конституція України 254к/96-ВР від 01.01. 2020. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.

19. Лендьел М. Місцеве самоврядування : навч.-метод. рек. для здобувачів освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спец. 052 Політологія. Ужгород : УжНУ, 2024. 50 с.

20. Лях Ю. І. Лідерство і комунікації в публічному управлінні : конспект лекцій. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. 86 с.

21. Маркітантов В.Ю., Чабанов В.Г. Кваліфікаційна робота з політології: підготовка та захист : навчально-методичний посібник. Електронне видання. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 73 с.

22. Методичні рекомендації з написання та оформлення дипломних робіт (проектів) студентами Кам'янецьПодільського національного університету імені Івана Огієнка [Електронний ресурс] / уклад.: Л.М. Воєвідко, В.В. Кобильник ; [наук.ред С.А. Копилов]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. 48 с.

23. Мішеніна Г. А., Кобушко Я. В. Моніторинг і оцінювання управлінської діяльності : конспект лекцій. Суми : СумДУ, 2022. 138 с.

24. Мішина Н. В., Волкова Д. Є. Ефективне місцеве самоврядування : навч. посіб. Одеса : Одеська юрид. акад., 2025. 180 с.

25. Навчально-методичний комплекс з практики (спеціальність: 052 Політологія) : навч.-метод. посіб. / О. В. Віннічук, В. Ю. Маркітантов, А. В. Найчук та ін. ; за наук. ред. А. В. Найчука. Вид. 3-є, перероб. і доп. Кам'янець-Подільський, 2022. 120 с.

26. Назар Т. Я., Павлович-Сенета Я. П., Лепіш Н. Я. Організація діяльності місцевих органів публічної влади в Україні : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2024. 160 с.

27. Палеха Ю. В., Алексеєнко К. М. Методи та засоби документування : навч.-практ. посіб. Київ : Ліра-К, 2022. 344 с.

28. Петренко І. І. Аналіз публічної політики : навч. посіб. Київ : Норма права,

2023. 332 с.

29. Піпченко Н., Макаренко Є., Рижков М. Цифрова дипломатія : підручник. Київ : ВАДЕКС, 2022. 318 с.

30. Політичні технології в сучасних владних процесах : навч. посіб. / В. Ф. Смолянюк, С. С. Бульбенюк, Ю. М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.

31. Посібник для полегшення роботи органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад в умовах надзвичайних ситуацій. 2020. URL : https://burshtyn-rada.if.gov.ua/novyny/posibnyk-dlya-polegshennya-roboty-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya-ta-deputativ-mistsevyh-rad-v-umovah-nadzvychajnyh-sytuatsij/

32. Про засади державної регіональної політики : Закон України 156-VIII від 05.02.2015. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text

33. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80.

34. Про місцеві державні адміністрації : Закон України. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/586-14.

35. Про політичні партії в Україні : Закон України. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2365-14.

36. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14.

37. Про статус депутатів місцевих Рад : Закон України. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93-15.

38. Шуляк А. М., Шуляк Н. О. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах : навч.-метод. комплекс. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2022. 52 с.

39. Як зробити комунікації громадської організації ефективними і людяними : посіб. / авт.-упоряд. О. Довженко, В. Крилевський. Львів, 2024. 80 с.